כיתה ט' | חינוך פיננסי | נושא שהתלמידים אהבו · אפשר ללמד בכל שלב | 45 דק' | מתאים לממלכתי וממלכתי-דתי

🖨️ אפשר בלי מקרן

🏛️ תקציב המדינה ותקציב החינוך

🎯 מטרות השיעור

- להבין מהו תקציב המדינה ומי מאשר אותו
- לדעת מאיפה מגיע הכסף (בעיקר מסים) ועל מה הוא מוצא
- להכיר את תקציב החינוך ואיך הכסף מגיע עד בית הספר
- להתנסות בחלוקת תקציב ולהבין שכל בחירה באה על חשבון משהו אחר

🖨️ איך מלמדים בלי מקרן

🖨️ **מסלול בלי מקרן:** מדפיסים את דף העבודה (או את הגרסה עם תמיכה) לכל תלמיד. שתי הטבלאות (האשכולות ותקציב החינוך) נמצאות בדף העבודה, ואת פעילות "אתם הגזברים" עושים על הדף עם 100 מטבעות מצוירים. כל השיעור עובד עם לוח, דפים ועט.

🚪 פתק כניסה (2 דקות)

בתחילת השיעור כל תלמיד עונה על פתק, בלי ציון:

1. מאיפה, לדעתכם, יש למדינה כסף?
2. על מה המדינה מוציאה הכי הרבה כסף? נחשו.
3. כתבו דבר אחד בבית הספר שלנו שעולה כסף.

למורה: 1. מחפשים "מסים". 2. ניחוש; בהמשך מגלים שהאשכול הגדול הוא שירותים חברתיים, והמשרד הגדול הוא משרד הביטחון. 3. כל תשובה (מורים, חשמל, הסעות, ספרים); חוזרים לזה בסוף השיעור. אין צורך לתקן עכשיו.

🔑 מושגי מפתח

תקציב המדינה

התוכנית של הממשלה לשנה: כמה כסף ייכנס ועל מה הוא יוצא. הממשלה מכינה הצעה, והכנסת מאשרת אותה בחוק התקציב.

הכנסות המדינה

בעיקר מסים, כמו מס הכנסה ומע"מ.

מס הכנסה

מס שמשלמים על ההכנסה מעבודה ומעסק.

מע"מ

מס שנכלל במחיר של רוב המוצרים והשירותים שקונים.

גירעון

כשההוצאות של הממשלה גדולות מההכנסות שלה, וצריך ללוות כדי לכסות את ההפרש.

אשכול

קבוצה של סעיפי תקציב בתחום דומה, למשל "שירותים חברתיים".

תקציב שוטף ותקציב פיתוח

שוטף: הוצאות של כל שנה (שכר, שירותים). פיתוח: בנייה והשקעה לטווח ארוך.

📖 הסבר למורה

מהו התקציב. בכל שנה הממשלה מכינה הצעת תקציב והכנסת מאשרת אותה. זה המקום שבו מחליטים כמה כסף יקבל כל משרד. לפי סקירת מרכז המחקר והמידע של הכנסת, הצעת התקציב לחישוב מגבלת ההוצאה לשנת 2026 היא 659.9 מיליארד ₪.

מאיפה הכסף. לפי חוברת "עיקרי התקציב 2026" של משרד האוצר, סך ההכנסות צפוי לעמוד על כ-575.3 מיליארד ₪, ורובן מסים ותשלומי חובה (553,673 מיליון ₪ בטבלת התקבולים). שני המסים הגדולים הם מס הכנסה (281,855 מיליון ₪) ומע"מ (167,182 מיליון ₪). ההוצאות גדולות מההכנסות, וההפרש הוא הגירעון, שאותו מכסים בהלוואות. מכאן גם שורת "החזרי חוב".

על מה הכסף יוצא. הטבלה למטה מראה את האשכולות. בתוך "שירותים חברתיים" לפי אותה סקירה: חינוך 37%, בריאות 24%, העברות לביטוח הלאומי 24%, רווחה 7%, השכלה גבוהה 6%. המשרד עם התקציב הגדול ביותר הוא משרד הביטחון (112.3 מיליארד ₪), והשני בגודלו הוא משרד החינוך (96.9 מיליארד ₪).

אשכול	מיליארד ₪ (הצעה ל-2026)
שירותים חברתיים (חינוך, בריאות, העברות לביטוח הלאומי, רווחה, השכלה גבוהה ועוד)	270.1
ביטחון וסדר ציבורי	169.0
החזרי חוב	84.2
תשתיות (תחבורה, בינוי ושיכון ועוד)	53.6
הוצאות אחרות (גמלאות ועוד)	42.5
משרדי מטה	32.8
ענפי משק	7.7

סך הכול	**659.9**

תקציב החינוך. לפי סקירת הכנסת על משרד החינוך, משקל תקציב המשרד הוא 15.0% מתקציב המדינה המוצע לשנת 2026 (בשנת 2023 הוא היה 16.4%). התקציב בנוי משני סעיפים: סעיף 20, התקציב השוטף (96.9 מיליארד ₪), וסעיף 60, תקציב הפיתוח (2.0 מיליארד ₪).

תחום פעולה בסעיף 20 (תקציב שוטף)	מיליארד ₪
יסודי וחטיבות ביניים	26.6
חינוך מיוחד	19.8
חטיבה עליונה	15.3
קדם יסודי (גנים)	9.3
כל שאר התחומים (חינוך התיישבותי, פעולות משלימות, הסעות, רזרבות, יחידות מטה ועוד)	25.9
סך הכול סעיף 20	**96.9**

"כל שאר התחומים" = 96.9 פחות ארבעת התחומים הגדולים; זה חישוב שלנו מתוך המסמך.

איך הכסף מגיע לבית הספר. המסלול בפשטות: אזרחים ועסקים משלמים מסים ← הכנסת מאשרת את התקציב ← משרד החינוך מקבל את הסעיף שלו ← המשרד מחלק לפי תחומי פעולה (גנים, יסודי וחטיבות ביניים, חטיבה עליונה, חינוך מיוחד, הסעות ועוד) ← בית הספר מקבל את זה בעיקר כשעות לימוד ושכר של מורים ואנשי צוות, וגם כסייעות, הסעות ותוכניות. בסקירת הכנסת, למשל, הסיבות לגידול בתקציב 2026 כוללות גידול טבעי במספר התלמידים, עלייה בעלויות השכר, סייעות משלבות ושעות לימוד, ומודל חדש להסעות תלמידים.

👩‍🏫 פעילות בכיתה

1. פתק כניסה (2 דקות).
2. הסבר (10 דקות): מהו תקציב, מאיפה הכסף, טבלת האשכולות על הלוח.
3. "אתם הגזברים" (15 דקות): בקבוצות של 3–4, כל קבוצה מקבלת 100 מטבעות (בדף העבודה) ומחלקת אותם בין 7 תחומים. 13 מטבעות להחזרי חוב קבועים מראש, כי חוב חייבים להחזיר. כל קבוצה כותבת למה בחרה את התחום הגדול שלה, ומה הייתה צריכה לקצץ.
4. השוואה (8 דקות): כל קבוצה משווה לחלוקה האמיתית (בדף העבודה). אין תשובה נכונה; מדברים על מה מפתיע.
5. תקציב החינוך (5 דקות): איפה בטבלה נמצא בית הספר שלנו? ("יסודי וחטיבות ביניים".)
6. כרטיס יציאה (2 דקות). מי שסיים מוקדם: ★ חלק אקסטרה למתקדמים בדף העבודה.

💡 הערות למורה

השיעור עוסק בנתונים ובמושגים, לא בפוליטיקה. לא מביעים עמדה על מפלגות, על הממשלה או על החלטה תקציבית מסוימת, ובפעילות הגזברים כל חלוקה מנומקת היא תשובה טובה. אם עולה ויכוח,

מחזירים אותו לשאלה "מה מקבלים ועל מה מוותרים".

אפשר ללמד את השיעור בכל שלב בשנה. הוא מתחבר לשיעור 13 (ריבית: החזרי החוב של המדינה הם גם ריבית) ולשיעור 11 (אינפלציה).

❓ שאלות תרגול (בודקים בלחיצה)

1. מי מאשר את תקציב המדינה?

בנק ישראל | הכנסת | משרד החינוך | עיריית תל אביב

2. מאיפה מגיעה רוב ההכנסה של המדינה?

מתרומות | ממסים ותשלומי חובה | ממכירת בולים | מהלוטו

3. איזה משרד קיבל את התקציב השני בגודלו בהצעת התקציב ל-2026?

משרד החינוך | משרד התיירות | משרד הספורט | משרד החוץ

4. תקציב משרד החינוך הוא 15.0% מתקציב המדינה. מה זה אומר?

מכל 100 ₪ בתקציב, בערך 15 ₪ לחינוך | 15 ₪ לכל תלמיד | 15 בתי ספר חדשים | החינוך קיבל 15 מיליארד

🎟️ כרטיס יציאה (2 דקות)

בסוף השיעור כל תלמיד כותב על פתק:

1. כתבו שני מסים שמהם המדינה מקבלת כסף.
2. כתבו דבר אחד שתקציב החינוך משלם עליו בבית הספר.

תשובות אפשריות: 1. מס הכנסה, מע"מ (וגם מסים נוספים). 2. שכר מורים ושעות לימוד, סייעות, הסעות, תוכניות, חינוך מיוחד.

📝 בדף העבודה

פתק כניסה, שתי טבלאות נתונים, 5 תרגילים, פעילות "אתם הגזברים", ★ חלק אקסטרה למתקדמים וכרטיס יציאה. מחוון מלא בעמוד השני. למתקשים יש דף עם תמיכה.

📚 מקורות רשמיים

כל המספרים בשיעור לקוחים מהצעת התקציב לשנת 2026, כפי שהוצגה במסמכים רשמיים שפורסמו בינואר–פברואר 2026. התקציב שאושר בכנסת יכול להיות שונה מעט. המסמכים נקראו ב-8.11.2026.

- מרכז המחקר והמידע של הכנסת, "מבט על התקציב – סקירה תמציתית של תקציב המדינה לשנת 2026" (ינואר 2026), עמ׳ 1–2: 659.9 מיליארד ₪, האשכולות, משרד הביטחון 112.3 ומשרד החינוך 96.9 מיליארד ₪. קישור למסמך (PDF)
- מרכז המחקר והמידע של הכנסת, "מבט על התקציב – תקציב משרד החינוך לשנת 2026" (פברואר 2026), עמ׳ 1–2: 15.0% מתקציב המדינה, סעיף 20 ו-60, התפלגות לפי תחומי פעולה. קישור למסמך (PDF)
- משרד האוצר, "עיקרי התקציב 2026" (הצעת התקציב), עמ׳ 5: סך ההכנסות כ-575.3 מיליארד ₪; עמ׳ 16: מיסים ותשלומי חובה, מס הכנסה, מע"מ. קישור למסמך (PDF)

המידע כללי ואינו ייעוץ פיננסי או משפטי מותאם אישית. המספרים מהצעת התקציב לשנת 2026 לפי מסמכים רשמיים (ראו מקורות); בפעילות הגזברים המטבעות דמיוניים.

מחוון: תקציב המדינה ותקציב החינוך

🚪 פתק כניסה:

1. מסים (מס הכנסה, מע"מ ועוד). 2. ניחוש; האשכול הגדול: שירותים חברתיים; המשרד הגדול: משרד הביטחון. 3. כל תשובה. הפתק לא נבדק בציון.

1. ב. הכנסת.
2. 659.9 פחות 575.3 = 84.6 מיליארד ₪ בערך. ההפרש הוא הגירעון, והמדינה מכסה אותו בהלוואות. (השוואה גסה: שני המספרים מוגדרים קצת אחרת במסמכים.)
3. מס הכנסה: 281,855 פחות 167,182 = 114,673 מיליון ₪ יותר.
4. א. מכל 100 ₪ בתקציב, בערך 15 ₪ למשרד החינוך.
5. בית ספר יסודי או חטיבת ביניים: "יסודי וחטיבות ביניים", 26.6 מיליארד ₪. חטיבה עליונה: 15.3 מיליארד ₪.
6. אין תשובה אחת נכונה. לבדוק שהסכום יוצא 100, שיש נימוק, ושהתלמיד כתב על מה ויתר.

★ חלק אקסטרה למתקדמים

7. לא בהכרח. אחוז הוא חלק מתוך התקציב כולו. אם התקציב כולו גדל מאוד (למשל בגלל הוצאות ביטחון), החינוך יכול לקבל יותר שקלים ובכל זאת חלק קטן יותר. בפועל, לפי סקירת הכנסת, תקציב סעיף 20 בהצעה ל-2026 (96.9) גבוה ב-7.9% מהתקציב המקורי של 2025.
8. 19.8 חלקי 96.9 = בערך 0.2, כלומר כ-20% (גם בסקירה: 20%).

🎟️ כרטיס יציאה:

1. מס הכנסה, מע"מ (וגם מסים נוספים). 2. שכר מורים ושעות לימוד, סייעות, הסעות, תוכניות, חינוך מיוחד.

מקורות: סקירת הכנסת: תקציב המדינה 2026 · סקירת הכנסת: תקציב משרד החינוך 2026 · משרד האוצר: עיקרי התקציב 2026 (נקראו 8.11.2026). עמודת "בתקציב האמיתי" במטבעות: חישוב שלנו מטבלת האשכולות, מעוגל.

נכתב על ידי טאב · נוצר בבינה מלאכותית